

Herb, Guntram Henrik (1997): *Under the Map of Germany. Nationalism and Propaganda 1918-1945*. Routledge, London & New York. 250 s.

Saksassa syntyneen, sittemmin amerikkalaistuneen maantieteilijän Guntram Herbin väitöskirjaan perustuva *Under the map of Germany* on perinpohjainen katsaus Saksan kartografian poliittiseen historiaan ja menetelmiin maailmansotien välisenä aikana.

Herb lähestyy haastavaa aihettaan karttojen kulttuurisen ja poliittisen sidonnaisuuden näkökulmasta. Jopa tarkin ja ”objektiivisinkin” kartta ja sen tausta-aineisto kerätään, tuotetaan ja esitetään aina tavalla, joka on yhteydessä laatijansa taustaan ja maailmankatsomukseen. Siten kartografiset menetelmät tarjoavat myös laajat mahdollisuudet vaikutusvaltaiseen manipulaatioon. Tämä valta voidaan yhdistää tehokkaasti esimerkiksi ”kansallisen identiteetin” ja ”territorion” kaltaisiin poliittisimaantieteellisiin peruskäsitteisiin ja sitä kautta kansakunnan rakentamiseen ja sen näkemysten ohjailuun.

Laajan kartta- ja arkistoaineiston henkeäsalpaavan yksityiskohtaisella analyysillä Herb horjuttaa käsitystä, jonka mukaan Saksan kansallisosialistit olisivat olleet karttapropagandan suunnitelmallisia mestareita. Sota-aikaan juontuvan, pääasiassa angloamerikkalaisesta kirjallisuutta hallinneen näkemyksen mukaan natsien kartografinen propagandakoneisto oli tehokas ja monoliittinen. Herb puolestaan väittää, että heidän valtarakenteensa oli huomattavan heterogeeninen, mikä mm. vaikeutti propagandan koordinoitua joiltakin osin. Kirjoittaja esittääkin, että Saksan kansallisen itsemääräämisen ja alueellisen laajenemisen edistämiseksi vastasivat ennen kaikkea populistinationalistit (*völkisch*) ja ammattimaantieteilijät jo 1920-luvulla. Herbin mukaan nämä tuottivat Weimarin tasavallassa massiivisen karttakampanjan luodakseen tavoittelemansa yhteisymmärryksen Saksan suuruuden tulevasta noususta. Kampanjan taustalla oli Versaillesin rauhansopimuksen aiheuttama pettymys: vuoden 1920 sopimusta pidettiin yleisesti epäoikeudenmukaisena ja saksalaisten kansalliselle itsemääräämiselle vahingollisena.

Siten natsit pikemminkin hyödynsivät aikaisempia kampanjoita ja tukivat uusien järjestämistä kuin kehittivät omaa kartografista osaamistaan. Herbin mukaan heidän panoksensa rajoittui joidenkin symboleiden käyttöönottoon ja karttojen tehokkaaseen julkiseen käyttöön katukuvassa ja juhlatilaisuuksissa. Siten saksalaisen propagandakartografian taustalla ei vaikuttanut niinkään kansallisosialistinen valtio vaan monimuotoinen yksilöiden ja yhteisöjen verkosto, jolla oli pääpiirteissään yhteinen tavoite, saksalaisen kansallisen itsemääräämisen ja siihen liittyvien alueellisten tavoitteiden toteuttaminen.

Herbin väittämät ovat kiinnostavia monen tieteenalan näkökulmasta. Hän kirjoittaa uskottavasti ja selkeästi. Hänen yksityiskohtaisuuttaan ja kärsivällisyyttään aineiston tulkinnassa on ihailtava, mutta paikoin jopa äärimmilleen viety pedanttisuus myös heikentää teoksen luettavuutta. Tämä vieroksuttanee erityisesti niitä, jotka eivät ole aiemmin perehtyneet kartografian tai Saksan historiaan. Näiden teemojen perustiedot auttavat Herbin teokseen tarttuvaa ja tekevät siitä samalla mielenkiintoisemman.

Hienoisesta raskaudesta huolimatta *Under the map of Germany* on tervetullut lisä sekä Saksan poliittista menneisyyttä että kartografian arvosidonnaisuutta ja vallankäytön mahdollisuuksia käsittelevään kirjallisuuteen. Teoksen arvo ei myöskään rajoitu pelkästään uusiin historiaa koskeviin näkemyksiin. Se on lisäksi varsin ajankohtainen teos, joka herättää askarruttavia jatkokeskusteluja. Toisaalta kirja liittyy mielenkiintoisella tavalla saksalaista kansallista identiteettiä ja sen territoriaalisuutta koskevaan nykykeskusteluun yhdentymistä seuranneena aikana. Toisaalta teos muistuttaa kuvallista viestintää koskevan lähdekritiikin merkityksestä. Tämän korostaminen on hyvin ajankohtaista nyt, kun tietokoneavusteisen kartografian menetelmät ovat yhä hienostuneempia ja monimutkaisempia ja kun nämä menetelmät hallitsevien kartografien joukko on entistä eriytyneempi ja ja erikoistuneempi.

PAULIINA RAENTO